

BRIEFING PAPER WHISTLEBLOWER PROTECTION IN THE EU

Közérdekű bejelentők és azok védelme Ma- gyarországon

Bevezetés

Magyarországon az Országgyűlés 2014-ben fogadta el a közérdekű bejelentők védelméről szóló törvényt azért, hogy a jogrendet a nemzetközi egyezmények mellett összhangba hozza kormány antikorrupciós programjával is. A jogszabály egy 2010-ben elfogadott törvényt váltott fel annak szándékolt korrekciójaként.

Az új törvény születése egybeesett Magyarország addigi legnagyobb közérdekű bejelentő botrányával. Horváth András adóellenőr 2013-ban az adóhatóságot vádolta súlyos rendszerszintű korrupcióval. Esete pedig rámutatott az új szabályozás szükségességére. A kritikák szerint azonban épp az új szabályozás nem nyújt teljes védelmet.

Jogi, intézményi és eljárási keret

A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló magyar törvény 2014 januárjában lépett hatályba és a köz- és magánszektorban dolgozóakra egyaránt kiterjed.

A jogszabály értelmében a vállalatoknak nem kell belső közérdekű bejelentői rendszert létrehozni. Ha mégis bevezetnek ilyen rendszert, annak számos követelménynek meg kell felelnie; ideértve a közérdekű bejelentésre vonatkozó szabályok közzétételét a cég honlapján és a rendszer nyilvántartásba vételét a magyar Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóságnál (NAIH).

A munkavállaló szabályszerű - azaz jóhiszemű, nem anonim, a tudomására jutástól számított 6 hónapon belül megtett – bejelentését követően a vele szemben alkalmazott bármely hátrányos intézkedés jogellenesnek minősül. A médiához forduló bejelentők nem részesülnek védelemben és rágalmozásért vagy titoksértésért vád alá helyezhetőek. A munkáltatók kötelesek valamennyi bejelentést kivizsgálni, valamint a közérdekű bejelentőket az eredményről és a megtett lépésekről tájékoztatni. A munkáltatók kötelesek a nyomozhatóságokat is értesíteni, ha büntetőeljárás megindítása szükséges.

Magyarországon nem létezik külön szerv a közérdekű bejelentések kivizsgálására. A bejelentők megtehetik – akár anonim - bejelentésüket egy online rendszeren keresztül is az alapvető jogok biztosánál (ombudsman). A bejelentéseket ekkor továbbítják az illetékes hatóságok részére. Az állampolgárok által tett bejelentésekhez képest nincs külön eljárás a munkahelyi közérdekű bejelentések visszakövetésére.

Irányvonalak és kezdeményezések

Magyarországon 2010-ben fogadtak el átfogó médiaszabályozást, amely jeletősen korlátozta a médiát, kiválva a szólásszabadság védelmezőinek és az Európai Unió tisztviselőinek kritikáját is. Kérdéssé vált, hogy a

kormányzatban van-e politikai szándék az átláthatóság és az elszámoltathatóság fejlesztésére. Az, hogy ez a megállapítás mennyire helytálló a közérdekű bejelentők tekintetében is, még elemzésre szorul. Figyelemmel arra, hogy a jogszabály nem biztosít teljes körű védelmet, az NGOk álláspontja szerint a kormányzati erőfeszítések nem elég erőteljesek e téren.

Közérdekű bejelentők

Röviddel az új közérdekű bejelentő törvény hatályba lépése előtt, Horváth András adóellenőr története országos figyelmet keltett. Horváth feltárta, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) szándékosan nem vizsgálta meg egyes multinacionális cégek adózásához kapcsolódó szabálytalanságokat. 2016 közepén 2 nyomozás volt folyamatban: egy az állításai alapján, egy pedig ellene. A NAV be is perelte Horváthot 3 millió forintot követelve azért, mert állítólag Horváth megsértette a hatóság jó hírnevét.

2011-ben Ágyán József (akkori agrárminiszter) az Európai Unió által nyújtott agrártámogatásokkal való rendszerszintű visszaélést tárt fel. Ágyán be is nyújtotta lemondását tiltakozásul miután felfedezte, hogy a tartós bérleti szerződések javát néhány tucat, magasrangú politikai kapcsolatokkal rendelkező "maffia család" kapta szemben a kapcsolatokkal nem rendelkező pályázókkal. Ágyánnak a FIDESZ parlamenti frakciójából is távoznia kellett, de az ügyet nem vizsgálták ki.

Statisztikák

Az alapvető jogok biztosa 2015 folyamán 400 bejelentést kapott, amelyek közül 50 minősült megalapozottnak, és képezte ezáltal vizsgálat tárgyát. Azok a közérdekű bejelentők, akik álláspontja szerint a bejelentésükben nem indult vagy folyt vizsgálat, szintén fordulhatnak az alapvető jogok biztosához: 2015-ben 40 vizsgálat újraindítási kérelmet nyújtottak be.

A közérdekű bejelentők társadalmi megítélése

A TI-Hungary szerint a magyarok 70 %-a nem jelentené a korrupciót. Ez azt jelenti, hogy intézményesült a vesztegetés és a visszaélés, amelyet széles elfogadás övez vagy a magyarok többsége fél a közérdekű bejelentés következményeitől. A K-Monitor közhasznú civil szervezet álláspontja szerint a korrupció nem jelentésének fő oka a félelem és/vagy a rendőrséggel szembeni ellenérzés, a kormányzati intézmények általi megtorlástól való félelem és mert egyszerűen nem éri meg bejelentést tenni.

Intézményi keret és tudástár

A korrupció elleni küzdelemben és a közérdekű bejelentők megsegítésére jött létre a BEVÉD nevű szervezet az Átlátszó.hu oknyomozó portál, a K-Monitor watchdog valamint a TI-Hungary egyesített erőfeszítéseként. A BEVÉD jogi és pszichológiai tanácsadást, valamint újságírói és médiatámogatást nyújt amellet, hogy az "Év Közérdekű Bejelentője" díjat is odaítéli.